

Hogeschool van Arnhem en Nijmegen

B Commerciële Economie

Beperkte opleidingsbeoordeling

Samenvatting

In november 2019 is de bestaande hbo-bacheloropleiding Commerciële Economie van Hogeschool Arnhem en Nijmegen bezocht door een visitatiepanel van NQA voor een beperkte opleidingsbeoordeling (BOB). De opleiding kent drie verschillende varianten: voltijd, en duaal en deeltijd. De duale en deeltijdvariant nemen deel aan het Experiment Leeruitkomsten en zijn daarom voor deze visitatie alleen op standaard 3 en 4 beoordeeld. Alle varianten zijn beoordeeld conform het 'NVAO kader 2018'. Het panel beoordeelt de opleiding voor alle varianten als **positief**.

Het panel heeft kennisgemaakt met een opleiding die de afgelopen jaren met veel energie heeft gewerkt aan een volledig nieuw curriculum. Alleen het vierde leerjaar moet nog worden ontwikkeld, de rest is inmiddels staand onderwijs. Het nieuwe curriculum volgt het nieuwe landelijke opleidingsprofiel. De opleiding maakt herkenbare eigen keuzes zo meent het panel. Dit blijkt bijvoorbeeld uit het formuleren van een twaalfde skill, terwijl het landelijke profiel uitgaat van elf skills. De opleiding zoekt nog naar een optimale verwerking van de skills in het onderwijs en de toetsing. Het panel wil de opleiding stimuleren keuzes te durven maken die passen bij het nieuwe curriculum en de aandachtsgebieden in het afstuderen. Het panel is onder de indruk geraakt van het docententeam. Het team is bevlogen en veranderbereid en heeft de herontwikkeling van het curriculum met veel positieve energie opgepakt. Docenten zoeken elkaar bij de implementatie van het nieuwe curriculum meer op om met elkaar te kalibreren, zowel over het onderwijs als de toetsing. De afgestudeerden tonen volgens het panel aan over de vereiste kwalificaties te beschikken en ze zijn van waarde voor de beroepspraktijk. Het panel constateert dat de opleiding de juiste keuzes heeft gemaakt in de ontwikkeling van het nieuwe curriculum en wil de opleiding stimuleren dit vast te houden bij de ontwikkeling van het nieuwe afstuderen.

Standaard 1: Beoogde leerresultaten

De opleiding ontvangt voor standaard 1 het oordeel **voldoet**.

De opleiding Commerciële Economie heeft een herkenbaar en eigen beroepsbeeld. De opleiding past haar visie op het beroep aan, wanneer er signalen zijn vanuit het werkveld of op basis van veranderingen die ze waarneemt in de maatschappij. De opleiding zet meer dan voorheen in op digitale marketing en op internationale marketing & sales. Daarnaast zet de opleiding nog altijd in op sales. Deze drie aandachtsgebieden – Internationale Marketing & Sales, (Digitale) Marketing en Sales – zijn aan de hand van het landelijke opleidingsprofiel uitgewerkt in eigen leeruitkomsten. Het landelijke profiel onderscheidt elf skills, maar de opleiding kiest voor twaalf skills. De skill kritisch denken/probleemoplossend vermogen heeft de opleiding opgesplitst, omdat de opleiding dit als twee verschillende skills ziet. Voor elk aandachtsgebied is vastgelegd welke skills centraal staan. Studenten kunnen hun afstuderen richten op een van de drie aandachtsgebieden. De uitwerking van het landelijke profiel is gedegen. De leeruitkomsten zijn op hbo-bachelorniveau en voldoen aan de internationaal gestelde eisen hieraan. De opleiding werkt goed samen met het werkveld. De opleiding mag zich verheugen in een zeer betrokken BeroepenVeldCommissie (BVC). De commissie komt regelmatig bij elkaar, is betrokken bij de ontwikkeling van het nieuwe curriculum en bij de beoordeling van afstudeerwerken. Ze houdt de opleiding scherp.

Standaard 2: Onderwijsleeromgeving

De opleiding ontvangt voor standaard 2 het oordeel **voldoet**.

De opleiding werkt momenteel aan het ontwikkelen van een nieuw curriculum. De opleiding heeft gekozen voor een meer praktijkgericht onderwijsprogramma met meer aandacht voor internationalisering en online marketing. Ook wilde de opleiding de begeleiding van studenten verstevigen. Het nieuwe curriculum maakt deze ambities waar. De opleiding heeft een grote kwaliteitsslag gemaakt met het nieuwe curriculum en er is voldoende aandacht voor de overgangsfase tussen oud en nieuw curriculum. De opleiding is nog zoekende naar hoe de skills het beste in het curriculum kunnen worden verwerkt. De opleiding streeft ernaar de skills in het gehele curriculum te verweven. Het panel moedigt de opleiding aan durf te tonen bij het verwerken van de skills, door keuzes te maken die passen bij de nieuwe profilering en de aandachtsgebieden van de opleiding. Internationalisering is een nieuw en passend speerpunt van de opleiding. Internationalisering is een nieuw speerpunt van de opleiding en dat vindt het panel een passende keuze. Het panel wil de opleiding stimuleren om internationalisering nog scherper vorm te geven door binnen het aandachtsgebied intercultureel bewustzijn en interculturele samenwerking ook in de eindfase sterker terug te laten komen.

De opleiding kiest er met het nieuwe curriculum bewust voor om ook het didactisch concept en de studiebegeleiding aan te passen. Het panel heeft van het nieuwe didactisch concept enkele goede voorbeelden gezien. Daarnaast vormt studietoetsing een belangrijk aandachtspunt binnen het nieuwe curriculum en de docenten worden hierin ook getraind. Het docententeam is bevlogen en veranderbereid. De opleiding krijgt het advies om binnen het docententeam aandacht te houden voor expertise-ontwikkeling, omdat docenten niet alles hoeven te kunnen.

Standaard 3: Toetsing

De opleiding ontvangt voor standaard 3 het oordeel **voldoet**.

De opleiding heeft een scherpe visie op toetsing die goed aansluit bij het onderwijs. De opleiding streeft naar zoveel mogelijk authenticiteit in de toetsen door te werken met beroepsproducten. Deze authenticiteit is onder andere zichtbaar in de toetsing van de skills, die momenteel vooral in de stage plaatsvindt. Het panel adviseert de opleiding om deze visie duidelijker door te vertalen in het opleidings specifieke toetsbeleid. Daarmee worden de handvatten en procedures voor de examinatoren concreter.

Het panel heeft aan de hand van de representatieve selectie van toetsen zich een goed beeld kunnen vormen van de toetsing. De toetsing is van goed niveau. Door de inrichting van het ontwerp en beoordelingsproces bereikt de opleiding de vereiste niveaus van validiteit, betrouwbaarheid en transparantie. De opleiding is proactief bezig met toetskwaliteit en dat verdient een compliment. Wel mag de opleiding binnen de pdca-cyclus van toetsing, nog meer aandacht te hebben voor de a, act.

De beoordeling van toetsen is over het algemeen goed op orde. Studenten ervaren soms nog wat verschillen in beoordeling door docenten en de opleiding gaat hieraan werken door structureel kalibratie in te plannen. Bij de beoordeling van de toetsen van het afstuderen is ruimte voor verbetering. De inrichting van de procedures zijn helder, maar de uitvoering vooral bij het invullen van de beoordelingsformulieren kan beter. De opleiding mag hier scherper in zijn.

De borgingscommissies voeren hun taken goed uit. Het zijn stuk voor stuk scherpe commissies die goed samenwerken. De borging van het curriculum, de toetsing en de kwaliteit van het diploma zijn in goede handen. De opleiding krijgt hiervoor de complimenten van het panel.

Standaard 4: Gerealiseerde leerresultaten

De opleiding ontvangt voor standaard 4 het oordeel **voldoet**.

De opleiding hanteert voor het afstuderen nog het oude beroepsprofiel. De bedoeling is dat per studiejaar 2020-2021 het volledige curriculum, ook het afstuderen, conform het nieuwe landelijke profiel is ingericht. Binnen het afstuderen toont de student aan zes competenties te beheersen op het hoogst gevraagde niveau. De eindwerken voldoen aan het vereiste niveau. Wel constateert het panel dat er weinig hoogvliegers lijken te zijn. De meeste eindwerken bevatten kwalitatief onderzoek uit, waar het panel op basis van het oude curriculum en de aandacht voor kwantitatief onderzoek hierin, juist meer kwantitatieve onderzoeken verwacht. Momenteel studeren de studenten af op een strategisch marketingplan. De opleiding vindt dat te beperkt en niet meer passend bij de breedte van het beroep. In het nieuwe afstuderen komt dan ook meer ruimte voor andersoortige onderwerpen. Het panel is hier enthousiast over.

Het panel heeft gesproken met het werkveld en alumni en constateert dat de opleiding relevante startbekwame beroepsprofessionals aflevert aan de praktijk. Ze komen veelal terecht in het commerciële werkveld en houden ook contact met de opleiding. Er is momenteel nog geen actieve alumnivereniging en het panel moedigt de opleiding aan een alumnibeleid te formuleren. Daarmee zal het contact met de alumni verder verbeteren.

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
Inleiding	9
Schets van de opleiding	12
Standaard 1 Beoogde leerresultaten	14
Standaard 2 Onderwijsleeromgeving	17
Standaard 3 Toetsing	22
Standaard 4 Gerealiseerde leerresultaten	26
Eindoordeel over de opleiding	28
Aanbevelingen	29
Bijlagen	30
Bijlage 1 Bezoekprogramma	31
Bijlage 2 Bestudeerde documenten	32

Inleiding

Dit visitatierapport bevat de beoordeling van de bestaande hbo-opleiding Commerciële Economie van Hogeschool Arnhem en Nijmegen (HAN). Het visitatiepanel van NQA dat de beoordeling heeft uitgevoerd is samengesteld door NQA, in opdracht van Hogeschool Arnhem en Nijmegen en in overleg met de opleiding. Voorafgaand aan de visitatie heeft de NVAO het panel goedgekeurd.

Het rapport beschrijft de bevindingen, overwegingen en conclusies van het panel. Ook bevat het enkele aanbevelingen voor de opleiding. Het rapport is opgesteld conform het *Beoordelingskader accreditatiestelsel hoger onderwijs* van de NVAO (2018) en de *NQA Handleiding Opleidingsvisitaties Hoger Onderwijs 2019 Beperkte Opleidingsbeoordeling*.

De visitatie heeft plaatsgevonden op 12 december 2019. Het visitatiepanel bestond uit:
De heer drs. Ing. P van Essen MBA (voorzitter, domeindeskundige)
Mevrouw H.E.M. van Doornmalen, MSc. (domeindeskundige)
Mevrouw drs. M.H. Bekkers (domeindeskundige)
Mevrouw Y. Han (studentlid)

Mevrouw ir. M. Dekker-Joziase, auditor van NQA, trad op als lead-auditor van het panel.
Mevrouw drs. G.H. Tonnaer, auditor van NQA, trad op als secretaris van het panel.

De opleiding maakte onderdeel uit van het visitatiecluster Rembrandt. Afstemming tussen alle deelpanels heeft allereerst plaatsgevonden door de instructie die de panelleden krijgen met betrekking tot het beoordelingskader. De tussen Hobéon en NQA gekalibreerde criteria voor de beoordeling maken onderdeel uit van deze instructie. Daaraan voorafgaand is de afstemming geborgd door overlap in de bezetting tussen alle deelpanels. Daarnaast is, rekening houdend met het feit dat elke opleidingsbeoordeling een individuele beoordeling betreft, vanuit de overlap in de bezetting, waar relevant, voortschrijdend gereflecteerd op vorige bezoeken binnen deze visitatiegroep. Verder wordt de afstemming tussen de panels geborgd door de ondersteuning van zo veel mogelijk dezelfde secretaris vanuit zowel Hobéon als NQA en door de inzet van getrainde voorzitters.

Werkwijze panel en procesverloop

Voor de opleidingsbeoordeling heeft de opleiding een zelfevaluatie en bijlagen ter beschikking gesteld aan het panel en is een paneloverleg gepland ter voorbereiding van de visitatie. Dit vooroverleg heeft circa twee weken voor het visitatiebezoek plaatsgevonden. De panelleden zijn geïnstrueerd over de werkwijze via de NQA-handleiding en het NVAO-kader. Vervolgens heeft het panel de aanpak, rolverdeling en werkwijze voor het visitatiebezoek besproken. Het panel heeft gesproken over de indrukken en observaties die zijn verkregen vanuit het zelfevaluatierapport en de bijlagen. Ook zijn de meningen over de geselecteerde eindwerken gedeeld. Conform de richtlijnen van het NVAO-kader is er bij twijfel over het niveau of de beoordeling van een eindwerk een tweede panellid als lezer ingeschakeld.

Informatie uit het vooroverleg is uitgewerkt naar een agenda met vraagpunten voor de bezookdag. Waar nodig is contact opgenomen met de opleidingen om de organisatie van de bezookdag verder te stroomlijnen.

Tijdens de bezookdag heeft het panel gesproken met diverse groepen (zie bijlage 1) en het ter inzage gelegde materiaal bestudeerd. Het laatste betrof met name onderwijs- en toetsmateriaal, de online leeromgeving en notulen van verschillende commissies, zoals bijvoorbeeld examencommissie en opleidingscommissie.

Aan het einde van de bezookdag is in het gehele panel alle verkregen informatie verwerkt tot een totaalbeeld en tot een voorlopig oordeel met argumentatie. Tijdens een afsluitende mondelinge terugkoppeling heeft de voorzitter van het panel de voorlopige eindoordelen en belangrijkste bevindingen meegedeeld aan de opleiding.

Na het visitatiebezoek heeft de secretaris op basis van alle informatie en de meningen van de panelleden een conceptrapportage opgesteld en voorgelegd bij alle panelleden. Met de input van de panelleden is een tweede concept opgesteld dat ter controle op feitelijke onjuistheden is voorgelegd bij de opleiding. De panelleden hebben kennis genomen van de reactie van de opleiding en waar nodig aanpassingen doorgevoerd. Vervolgens is het rapport definitief vastgesteld.

Het visitatiepanel verklaart dat de beoordeling van de opleiding in onafhankelijkheid heeft plaatsgevonden.

Utrecht, 17 februari 2020

Panelvoorzitter

Dr. Ing. P. van Essen MBA

Lead-auditor

Dr. M. Dekker-Joziase

Schets van de opleiding

De opleiding Commerciële Economie (CE) aan de HAN wordt aangeboden op de beide locaties van de hogeschool, Arnhem en Nijmegen. De opleiding valt nu nog binnen het instituut International Business and Communication (IB&C). De HAN wijzigt momenteel de organisatiestructuur en gaat van instituten naar academies. Volgens het Instellingsplan van de HAN wordt toegewerkt naar veertien academies. De bedoeling is dat er in de nieuwe organisatiestructuur minder hiërarchie is. Elke opleiding zal gaan werken met resultaatverantwoordelijke teams (rvt). De opleiding CE zal per januari 2020 starten met zes resultaatverantwoordelijke teams; Marketing, Sales, Internationale Marketing en Sales, Studiecoaching, Werkveld & Onderzoek en Ondersteuning Onderwijs. Elk team kent een pijlercoördinator en deze pijlercoördinatoren vormen samen met de associate lector Customer Insights de curriculumcommissie van de opleiding.

De opleiding wordt aangeboden in drie varianten: voltijd, deeltijd en duaal. Met de deeltijd en duale variant participeert de opleiding in het landelijke 'experiment leeruitkomsten'. In de huidige visitatie is voor het uitfaserende (oude) onderwijs van deze varianten alleen een oordeel uitgesproken over standaard 3 en 4. De nieuwe deeltijd en duale variant zullen in het voorjaar van 2020 worden gevisiteerd in het kader van het 'experiment leeruitkomsten'. De meeste aandacht in dit rapport gaat daarom naar de voltijdse variant.

De opleiding zit op het moment van visitatie midden in het vernieuwingsproces. De ontwikkeling van het nieuwe curriculum is in volle gang. Momenteel zijn de eerste drie leerjaren vernieuwd en is alleen voor de vierdejaars studenten en enkele vertragende studenten het oude curriculum nog beschikbaar. Een van de grootste wijzigingen in het nieuwe curriculum is de mogelijkheid voor studenten om zich te richten op een specifiek aandachtsgebied binnen het CE-vakgebied. In het oude curriculum was dat niet mogelijk, maar de opleiding heeft aan de hand van het nieuwe landelijke profiel en op basis van geluiden uit het werkveld en alumni besloten om meer studenten de keuze te geven een meer eigen profiel samen te stellen aan de hand van een van de drie aandachtsgebieden.

In het nieuwe curriculum kunnen studenten in het tweede jaar voor een van drie aandachtsgebieden kiezen: Sales, Marketing of Internationale Marketing en Sales. Hoewel de stage specifiek gericht mag zijn op één van deze drie aandachtsgebieden, is de keuze pas in het vierde leerjaar definitief. Bij het huidige afstuderen krijgen alle studenten een aanvullend SMA B1-certificaat, voortkomend uit het oude Sales-curriculum. De bedoeling is dat een dergelijk aanvullend certificaat ook in het nieuwe afstuderen behouden blijft.

De opleiding heeft het panel geïnformeerd over de opvolging van de aanbevelingen vanuit de vorige visitatie. Per aanbeveling heeft de opleiding gereflecteerd op de stappen die sinds de vorige visitatie zijn gezet. Het panel vindt dat de opleiding dit nauwgezet heeft gedaan en vindt dat de opleiding naar aanleiding van de vorige visitatie goed heeft gehandeld.

Momenteel studeren 1092 studenten CE aan de HAN, en daarvan volgt ongeveer 69% de opleiding in Nijmegen en ruim 30% in Arnhem. De deeltijd- en duale variant zijn klein en beslaan

ongeveer 10% van het studentenaantal. Er werken 69 docenten (32,7 Fte) bij de opleiding voor alle varianten (voltijd, deeltijd en duaal).

Tabel administratieve gegevens

Naam opleiding in CROHO	Commerciële Economie
Type en soort	hbo; Bachelor
Variant	Voltijd, deeltijd & duaal
Sector	Economie
Graad	Bachelor of Science
Studielast	240 EC
Afstudeerspecialisatie(s)	nvt
Locatie(s)	Arnhem en Nijmegen
Onderwijstaal	Nederlands
ISAT code CROHO	34402
Financiering	Bekostigd
Visitatiegroep	Rembrandt
Inleverdatum	01-05-2020

Standaard 1 Beoogde leerresultaten

De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld en het vakgebied en op internationale eisen.

Conclusie

De opleiding ontvangt voor deze standaard het oordeel **voldoet**.

De opleiding Commerciële Economie heeft een herkenbaar en eigen beroepsbeeld, zo stelt het panel vast. De opleiding past haar visie op het beroep aan, wanneer er signalen zijn vanuit het werkveld of op basis van veranderingen die ze waarneemt in de maatschappij. De opleiding zet meer dan voorheen in op digitale marketing en op internationale sales & marketing. Daarnaast zet de opleiding nog altijd in op sales. Deze drie aandachtsgebieden – Internationale Sales & Marketing, (Digitale) Marketing en Sales – zijn aan de hand van het landelijke opleidingsprofiel uitgewerkt in eigen leeruitkomsten. Het landelijke profiel onderscheidt elf skills, maar de opleiding kiest voor twaalf skills. De skill kritisch denken/ probleemoplossend vermogen heeft de opleiding opgesplitst, omdat de opleiding dit als twee verschillende skills ziet. Voor elk aandachtsgebied is vastgelegd welke skills centraal staan. Het panel stelt vast dat elk aandachtsgebied hierdoor een onderscheidend profiel heeft, waarin de studenten zich kunnen specialiseren. De uitwerking van het landelijke profiel is gedegen gedaan, zo oordeelt het panel. De leeruitkomsten zijn op hbo-bachelorniveau geformuleerd en voldoen aan de internationaal gestelde eisen. Het panel vindt dat de opleiding goed samenwerkt met het werkveld. De opleiding mag zich verheugen in een zeer betrokken Beroepenveldcommissie (BVC), zo meent het panel. De commissie komt regelmatig bij elkaar, is betrokken bij de ontwikkeling van het nieuwe curriculum en bij de beoordeling van afstudeerwerken. Ze houdt de opleiding scherp.

Onderbouwing

Beroepsbeeld

De opleiding wil de “beste young professionals opleiden die specialist zijn in sales en online marketing in nationale en/of internationale settings, aantoonbaar toegevoegde waarde leveren aan (commerciële) organisaties en haar klanten en probleemloos in een internationale omgeving kunnen functioneren”, zo staat in de ‘Visie op het beroep’. De opleiding hanteert hierbij drie aandachtsgebieden: (digital) marketing, sales en internationale marketing & sales. Naast deze drie aandachtsgebieden zet de opleiding in op een brede basis, omdat een CE’er zowel breed inzetbaar moet zijn als kunnen functioneren op hoog niveau op specifieke onderwerpen. De opleiding heeft haar visie op het beroep aangepast naar aanleiding van de volgende trends en ontwikkelingen:

- voortschrijdende digitalisering van de maatschappij en het beroep;
- meer samenwerking en integratie tussen (online) marketing en sales;
- business development en new business models;
- verandering is de enige constante.

De opleiding constateerde dat meer aandacht nodig is voor vaardigheden, digitale marketing, data-driven marketing en wendbaarheid. Het panel herkent deze trends en vindt dat de opleiding haar visie hier goed op heeft afgestemd. De visie is herkenbaar en passend. De opleiding beoogt daarnaast met deze visie aan te sluiten op het nieuwe landelijke opleidingsprofiel. Het panel oordeelt dat de opleiding hierin slaagt.

Beoogde leerresultaten

Het nieuwe landelijke opleidingsprofiel uit 2018 (Dromen, Durven, Denken, Doen) onderscheidt vier leeropbrengsten:

- Waarde Creëren
- Koers Bepalen
- Realiseren
- Business Development

Deze vier leeropbrengsten zijn geformuleerd rondom de kern van inzicht in de markt (zie figuur 1.1). Inzicht in de markt is de vertaling van de Dublin Descriptor 'onderzoekend vermogen'. Daaromheen zijn elf skills geformuleerd, waar de '21st century skills' in zijn verwerkt. In het figuur hieronder staan de skills vermeld in de buitenste cirkel.

Figuur 1.1. Visualisatie van het landelijke CE beroepsprofiel (Dromen, durven, denken, doen, 2018)

CE aan de HAN kiest hier voor een eigen profilering. De opleiding heeft de skill 'kritisch denken/ probleemoplossend vermogen' opgesplitst, omdat ze beide onderdelen van deze skill als aparte skills ziet. De opleiding hanteert daarom twaalf skills. Op basis van de eigen visie op het beroep en het landelijke profiel heeft de opleiding leeruitkomsten geformuleerd per aandachtsgebied. Het landelijk profiel krijgt per aandachtsgebied een eigen kleur. Zo betekent 'koers bepalen' voor het aandachtsgebied Sales dat de student accountmanager is binnen een organisatie en medebepalend is voor de sales strategie. Voor het aandachtsgebied Digital Marketing betekent 'koers bepalen' dat de student medewerker is bij een online marketingbureau en adviseert over de te volgen online strategie van een organisatie. Daarnaast is voor elk aandachtsgebied en elke leeropbrengst bepaald welke skills hier centraal staan. Deze verdere uitwerking draagt bij aan de eigen invulling van elk aandachtsgebied.

De opleiding durft hier kleur te bekennen, zo stelt het panel tevreden vast. Door aan te sluiten bij het landelijke profiel, sluit de eigen uitwerking van de opleiding aan bij de HEO-standaarden en zijn ze in overeenstemming met niveau zes van NLQF en de Dublin Descriptoren. Het panel stelt daarnaast vast dat de uitwerking van de opleiding voldoet aan de internationaal gestelde eisen.

Visie op onderzoek

De opleiding heeft vanwege de vernieuwingen in de visie op het beroep en het landelijke opleidingsprofiel, ook haar visie op onderzoek herzien. Deze visie is in samenwerking met de associate lector Customer Insights tot stand gekomen. Conform de landelijke visie op onderzoekend vermogen valt onderzoek vanaf nu uiteen in drie componenten: onderzoekende houding, onderzoek gebruiken en onderzoek doen. Binnen CE zijn data-driven/ evidence-based sales en marketing in opkomst. Dit betekent dat studenten in staat moeten zijn om complexe data, zoals data van Google Analytics, te analyseren. Daarnaast ziet de opleiding in de praktijk een verschuiving naar meer kort-cyclisch onderzoek. Onderzoek is niet langer een geïsoleerde activiteit, maar dient altijd ter onderbouwing van keuzes of ter verdieping van het begrip van een situatie of thema. Studenten, docenten en werkveld werken hierin samen.

Het panel vindt het goed dat de opleiding in lijn met haar vernieuwde visie op het beroep, ook haar visie op onderzoek heeft aangepast. Het herkent ook de verschuiving in het werkveld naar meer kort-cyclisch onderzoek. Het panel vindt de uitwerking passend hierbij.

Betrokkenheid werkveld

De opleiding mag zich verheugen in een zeer betrokken BeroepenVeldCommissie (BVC). Het panel heeft gesproken met enkele leden van de BVC en allen zijn al lange tijd betrokken bij de opleiding in deze functie. Ze komen ongeveer vier of vijf keer per jaar bij elkaar. Ze bespreken een breed palet aan onderwerpen, zoals het nieuwe curriculum, het beoordelen van AfstudeerOpDrachten (AOD) en geven feedback op het eindniveau. Daarnaast heeft de opleiding het werkveld tijdens het ontwikkelen van het nieuwe curriculum vaak uitgenodigd om input te leveren voor het nieuwe curriculum of juist gevraagd feedback te geven op reeds uitgewerkte ontwerpen. Aanvullend werkt de opleiding samen met diverse brancheorganisaties, waarvan de SMA (vakvereniging voor Sales Professionals) het meest prominent is. Studenten krijgen bij het huidige afstuderen (oud curriculum) standaard het SMA B1-Certificaat. Daarnaast heeft de opleiding ook de inhoud van het nieuwe curriculum aangepast op aanraden van SMA.

Het panel vindt dat de opleiding relevante samenwerkingen met brancheorganisaties onderhoudt en goed samenwerkt met het werkveld. Het werkveld houdt de opleiding scherp op diverse thema's, zoals digitale marketing en data-driven marketing, zo constateert het panel tevreden.

Standaard 2 Onderwijsleeromgeving

Het programma, de onderwijsleeromgeving en de kwaliteit van het docententeam maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde leerresultaten te realiseren.

Conclusie

De opleiding ontvangt voor deze standaard het oordeel **voldoet**.

De opleiding werkt momenteel aan het ontwikkelen van een nieuw curriculum. Het doel is dat het curriculum meer praktijkgericht is en dat de skills geïntegreerd zijn in het curriculum. Daarnaast richt de opleiding zich meer op online marketing en internationalisering. Het panel vindt dat de opleiding slaagt in het realiseren van deze doelen. De opleiding heeft een grote kwaliteitsslag gemaakt met het nieuwe curriculum en daar mag ze trots op zijn, zo oordeelt het panel. Het panel vindt het goed dat de opleiding ook aandacht heeft voor de overgangsfase tussen oud en nieuw curriculum. De opleiding is nog zoekende naar hoe de skills het beste in het curriculum kunnen worden verwerkt. Het panel moedigt de opleiding aan durf te tonen bij het verwerken van de skills, door keuzes te maken die passen bij de nieuwe profilering en de aandachtsgebieden van de opleiding. Internationalisering is een nieuw speerpunt van de opleiding en dat vindt het panel een passende keuze. Het panel wil de opleiding stimuleren om internationalisering nog scherper vorm te geven door binnen het aandachtsgebied intercultureel bewustzijn en interculturele samenwerking ook in de eindfase sterker terug te laten komen.

De opleiding kiest er met het nieuwe curriculum bewust voor om ook het didactisch concept en de studiebegeleiding aan te passen. Het panel heeft enkele goede voorbeelden gezien waarin het nieuwe didactisch concept is verwerkt. Daarnaast vormt studietoetsing een belangrijk aandachtspunt binnen het nieuwe curriculum en de docenten worden hierin ook getraind. Het panel heeft bewondering voor het docententeam. Het team is bevlogen en veranderbereid, zo oordeelt het panel. Het panel adviseert de opleiding om binnen het docententeam aandacht te houden voor expertise-ontwikkeling, omdat niet alle docenten alles hoeven te kunnen.

Onderbouwing

Opzet programma

Het nieuwe curriculum is per september 2018 van start gegaan. De opleiding onderscheidt de semesters van elkaar aan de hand van letters, van A (eerste semester, eerste leerjaar) tot H (afstudeersemester). De opleiding heeft het curriculum opgebouwd aan de hand van de leeruitkomsten. De propedeuse legt een brede basis en laat de student kennismaken met elk aandachtsgebied. Het tweede leerjaar volgt de student vier vaststaande onderwijseenheden (twaalf en een half studiepunten per eenheid) en vult de resterende tien studiepunten aan uit het aanbod van keuzemodules van de opleiding. De student moet kiezen tussen inkoop of een tweede vreemde taal (vijf studiepunten). Aanvullend kiest de student twee andere keuzevakken, zoals inhoudelijke keuzevakken, persoonlijke ontwikkeling, onderzoek of praktijk (van elk tweeënhalf studiepunten). Het derde leerjaar staat in het teken van de stage en de minor. Het laatste jaar bestaat uit afstuderen en vijf studiepunten vrije ruimte.

Op het moment van de visitatie wordt alleen het laatste jaar nog in oude vorm aangeboden en dat bestaat uit een semester inhoudelijke vakken en het afstudeersemester. Daarnaast geldt voor studenten uit het F-cluster en voor studenten die per september 2019 met de stage zijn gestart een overgangsfase. Deze studenten volgen het nieuwe programma op basis van het nieuwe profiel. Studenten krijgen workshops op het gebied van actuele marketing- en salesthema's zodat ze de kennis en vaardigheden, behorend bij het nieuwe profiel, eigen kunnen maken. Zo is de overgang naar het vierde leerjaar, wanneer het nieuwe afstuderen van start gaat, geborgd.

Het panel vindt het nieuwe curriculum duidelijk van opzet. Aanvullend heeft het panel waardering voor de zorgvuldigheid van de opleiding in de overgangperiode van oud naar nieuw curriculum.

Inhoud programma

De eerste twee leerjaren staan in het teken van het verkrijgen van een brede commerciële basis. De opleiding vindt kennis van basistheorieën en modellen onmisbaar voor het werk van een commerciële econoom. Het panel vindt dit een terechte keuze. Het panel constateert op basis van de inzage van het studiemateriaal wel dat de opleiding soms wat oudere literatuur gebruikt, zoals voor onderzoek. Ze wil de opleiding stimuleren hier, conform het nieuwe curriculum, een actualisering in aan te brengen.

Studenten maken vanaf het eerste jaar kennis met de drie aandachtsgebieden. In het vierde leerjaar kunnen ze hun afstuderen inrichten op een van deze aandachtsgebieden. Een definitieve keuze hoeft pas gemaakt te worden aan het einde van leerjaar drie, maar studenten mogen al eerder kiezen voor een specifieke richting. Dit doen ze door in het tweede leerjaar hun keuzevakken en in het derde leerjaar hun stage in die richting te kiezen. Het panel prijst de keuzemogelijkheden die de opleiding biedt. De inhoud van het programma is passend bij de beoogde leerresultaten, zo stelt het panel vast.

Skills

De opleiding hecht een groot belang aan het ontwikkelen van de skills, zoals al blijkt uit het onderscheiden van twaalf in plaats van elf skills, maar is nog zoekende in hoe, waar en op welk niveau deze het beste tot hun recht komen in het curriculum. Momenteel zijn de skills verwerkt in de stage, maar de bedoeling is dat de skills in het volledige curriculum worden geïntegreerd. Binnen de stage werkt de student aan het (verder) ontwikkelen van zes skills: communicatie, aanpassingsvermogen, commercieel bewustzijn, initiatief, samenwerken en verantwoordelijkheidsbesef. De student dient zelf bewijslast te verzamelen dat aantoont hoe de skills zijn ontwikkeld. Het panel adviseert de opleiding om de drie aandachtsgebieden mee te nemen in het maken van keuzes; voor welk aandachtsgebied zijn welke skills nu het belangrijkste of moeten ze op een hoger niveau liggen? Op basis hiervan kan een eigen kleur per profiel ontstaan, ook op het vlak van de skills.

Beroepsgerichtheid

Het panel constateert dat het nieuwe curriculum meer beroepsgericht is. De opleiding heeft hier bij het ontwikkelen van het nieuwe curriculum duidelijk aandacht voor gehad, zo stelt het panel vast. Zo leest het panel in de zelfevaluatie dat in het eerste jaar voorheen vooral aandacht was voor algemene economische vakken, waardoor studenten geen goed beeld kregen van het beroep. Nu zijn de leeruitkomsten in het eerste jaar vertaald naar functies en beroepstaken, zodat

de student meteen een goed beeld krijgt van het beroep. Ook op basis van het gesprek met studenten constateert het panel dat de opleiding slaagt in deze opzet. Een mooi voorbeeld hiervan is dat studenten in het eerste jaar, in de eerste periode, een interview met een medewerker van commercieel bedrijf moeten afnemen. Hoewel dat als spannend wordt ervaren, geven studenten aan dat ze er ook veel van leren. In het tweede jaar zijn de leeruitkomsten vertaald naar commerciële vraagstukken die regelmatig voorkomen in de praktijk. De bedoeling is dat de studenten hierdoor beter snappen waarom het aanleren van theorieën en modellen belangrijk is. Door de opdrachten met het werkveld en gastcolleges krijgen studenten zicht op hoe de theorieën en modellen gebruikt worden in de praktijk. Het panel vindt dat de praktijk in het nieuwe curriculum voldoende aan bod komt.

Internationalisering

De opleiding heeft in het nieuwe curriculum internationalisering meer expliciet een plek gegeven door er een aandachtsgebied van te maken. Zowel in het eerste als het tweede jaar krijgen alle studenten te maken met internationalisering, waarbij aandacht is voor intercultureel bewustzijn en intercultureel samenwerken. In het eerste jaar zijn drie OWE's gericht op internationalisering. In een van deze OWE's maken studenten een landenscan die inzicht biedt in hoeverre een land de voorwaarden heeft die een uitbreiding naar dit land succesvol zou kunnen maken voor een Nederlands internationaal georiënteerde onderneming. Daarnaast krijgen studenten Business English en moeten ze verplicht een tweede vreemde taal kiezen (Spaans of Duits). In het tweede jaar werken studenten bij de OWE Exportmanagement aan het project X-Culture. Ze werken hierin samen met studenten van buitenlandse universiteiten. Ze werken hier aan een case voor een internationaal bedrijf en via diverse communicatiemiddelen, zoals Skype en Whatsapp, werken ze samen met de buitenlandse studenten. Ze gebruiken hierbij de theorieën die ze in het eerste jaar hebben geleerd om deze internationale samenwerking vorm te geven. Studenten die het aandachtsgebied Internationale Marketing & Sales willen volgen, moeten in het tweede leerjaar ook een tweede vreemde taal kiezen. Tegelijkertijd kiest een student pas definitief voor een aandachtsgebied aan het einde van het derde leerjaar. Studenten vinden het prettig dat ze tijd krijgen om een keuze te maken. Er zijn nog geen studenten die de definitieve keuze hebben gemaakt, omdat het nieuwe curriculum pas tot het derde jaar is geïmplementeerd.

Het panel vindt het goed dat de opleiding internationalisering een meer prominente plek geeft in het nieuwe curriculum. Het panel wil de opleiding stimuleren om internationalisering scherper vorm te geven door binnen het aandachtsgebied intercultureel bewustzijn en interculturele samenwerking ook in de eindfase sterker terug te laten komen.

Onderzoek

In het nieuwe curriculum is onderzoek geïntegreerd in de OWE's. In het eerste jaar ligt de nadruk op deskresearch en fictieve opdrachten. In leerjaar twee doen studenten onderzoek in de OWE's Online Ondernemer en Customer Experience. In het derde leerjaar voeren studenten kortcyclische onderzoeken uit tijdens de stage en in het vierde leerjaar doet de student onderzoek naar een commercieel vraagstuk. Daarnaast stimuleert de opleiding de onderzoekende houding door altijd een onderbouwing te vragen en studenten te laten werken aan beroepsproducten. Aanvullend heeft de opleiding de ambitie om nieuwe vormen van onderzoek en dan vooral data-analyse te implementeren in curriculum. De opleiding werkt nauw samen met de associate lector en het Expertisecentrum CE.

Het panel complimenteert de opleiding met de nieuwe uitwerking van onderzoek in het curriculum. Tot september 2018 profileerde de opleiding zich nadrukkelijk met onderzoek. In het nieuwe curriculum staat niet onderzoek, maar het beroepsproduct centraal en daar moet onderzoekend vermogen voor worden ingezet. De opleiding laat met deze opzet zien dat onderzoek een integraal onderdeel zien van het werk van een commerciële econoom. Het is geen losse vaardigheid meer. Studenten zijn in het nieuwe curriculum meer tevreden over onderzoek en vinden het beter passen bij de taken van commerciële economie.

Borging samenhang onderwijsprogramma

De opleiding werkt sinds kort, ter ondersteuning van de onderwijsvernieuwing, met een nieuw samengestelde curriculumcommissie. Deze bestaat uit pijlercoördinatoren (een vertegenwoordiger per resultaatverantwoordelijk team) en de associate lector. De pijlercoördinatoren bewaken de verticale samenhang in het curriculum op hun eigen thema. Daarnaast kent de opleiding 'jaarlaagcoördinatoren' en deze coördinatoren zijn verantwoordelijk voor de horizontale samenhang in het curriculum. Hoewel de opleiding nog in de opstartfase van deze nieuwe inrichting zit, vindt het panel dat de opleiding de juiste keuzes maakt. Wel adviseert het panel de opleiding om de diverse taken en verantwoordelijkheden goed te benoemen.

De opleidingscommissie werkt ook actief aan de borging van het onderwijsprogramma. Zij komt viermaal per jaar bij elkaar en doet onderzoek naar het curriculum. Zo heeft ze het nieuwe programma van Bedrijfseconomie laten onderzoeken door studenten. Daarnaast houdt ze zicht op de OER en ze voert haar wettelijke taken naar behoren uit. Het panel vindt dat de opleidingscommissie een actief betrokken commissie is waar de opleiding tevreden over mag zijn.

Didactisch concept

De opleiding heeft bij de start van het nieuwe curriculum, ook een nieuw didactische visie ontwikkelt. De visie is gebaseerd op HILL (High Impact Learning that Lasts) van Dochy (2015). Deze visie bestaat uit zes elementen:

1. Leren is het verbinden van denken en doen
2. Leren doe je samen
3. Op een steeds hoger niveau
4. Waarbij je je eigen keuzes maakt
5. Gestimuleerd door docenten
6. En door veel variatie

Deze visie is ontwikkeld door studenten, werkveld en docenten. De opleiding gelooft in het idee van samen leren en samen oefenen en geeft aan dat de implementatie nog in ontwikkeling is. Ze stelt zelf dat er nog meer activerende werkvormen kunnen worden gebruikt. De opleiding wil de collega's hiervoor inspireren door het geven van workshops en het tonen van goede voorbeelden. Zo is het vak Bedrijfseconomie sinds dit jaar overgestapt, aan de hand van het didactisch concept, op een nieuwe werkvorm. Studenten kunnen aan de hand van een ICT-tool in eigen tempo werken aan de stof en ze worden daarbij gecoacht door de docenten. Studenten waarderen deze opzet.

Het panel vindt dat de opleiding een passend didactisch concept heeft ontwikkeld en het panel is enthousiast over de eerste uitwerkingen hiervan, zoals de opzet van de module

Bedrijfseconomie. Het panel stimuleert de opleiding om de didactische visie verder vorm te geven in het curriculum. Daarnaast wil het panel de opleiding adviseren om te kijken naar welke voorzieningen nodig zijn voor het realiseren van het didactisch concept. Studenten geven aan behoefte te hebben aan meer studieruimtes waarin ze met elkaar (en docenten) kunnen samenwerken en daar zijn er momenteel nog te weinig van.

Begeleiding

In het nieuwe curriculum staat studietoetsing centraal. Studietoetsing heeft vier functies:

1. Begeleiden overgang van vooropleiding naar hbo;
2. Persoonlijke begeleiding;
3. Coachen bij verwerven van de skills;
4. Ondersteuning bij het maken van keuzes.

De studentcoach begeleidt de student bij de ontwikkeling van de twaalf skills. Op termijn wil de opleiding coaching in alle OWE's geïntegreerd hebben. Momenteel is dit alleen nog gerealiseerd in de vrije ruimte en de stage. In het voorjaar van 2020 krijgen de docenten training in coachingsvaardigheden. Deze training moet ervoor zorgen dat coaching meer verwerkt wordt in het curriculum en de docenten in staat zijn de rol van coach goed te vervullen. Daarnaast krijgen studenten voor de duur van de opleiding een studieloopbaanbegeleider toegewezen. Deze begeleider voert elke periode een-op-een gesprekken met de student. De studenten zijn enthousiast over de opzet van begeleiding en vinden het prettig dat ze nu voor de duur van de opleiding een studentcoach of studieloopbaanbegeleider krijgen toegewezen.

Het panel vindt dat de opleiding de juiste facilitering biedt bij de visie in de vorm van training in studietoetsing. Wel vraagt het panel zich af of alle docenten de rol van coach zouden moeten vervullen, omdat niet elke docent alles moet kunnen. Het panel adviseert de opleiding te kijken naar expertise en wie welke rol het beste zou kunnen vervullen.

Kwaliteit docententeam

Het panel heeft kennisgemaakt met een bevlogen en betrokken docententeam. De docenten zijn zeer veranderbereid en willen het curriculum graag vernieuwen en verbeteren. Per 2020 moet elke medewerker met een vast contract een Basis Didactische Bekwaamheid (BDB) en Basis Kwalificering Examinering hebben behaald. Momenteel heeft 90% de BDB en 64% de BKE of voormalige training van het Cito behaald. 80% van de docenten heeft een relevante master. Het panel wil de opleiding aanmoedigen de toetsbekwaamheid te vergroten. Ruim 60% is aan de lage kant en BKE-certificering kan een verdere impuls geven aan de toetskwaliteit (zie verder standaard 3).

De opleiding zet momenteel volop in op training van de docenten. Vooral op het gebied van digitale marketing en coaching krijgen docenten nu training aangeboden. Deze thema's zijn nieuw in het curriculum en het panel vindt dit aanbod van trainingen passend. Het panel adviseert de opleiding om ook te kijken naar een training over skills, zodat er meer expertise in de opleiding komt op dit thema. Daarnaast constateert het panel dat de opleiding volop in beweging is. Het wil de opleiding dan ook adviseren om oog te houden voor teamontwikkeling op het vlak van verbondenheid in de ontwikkeling en uitvoering van het programma.

Standaard 3 Toetsing

De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.

Conclusie

De opleiding ontvangt voor deze standaard voor de varianten voltijd, deeltijd en duaal het oordeel **voldoet**.

De opleiding hanteert een scherpe visie op toetsing die goed aansluit bij het onderwijs, zo stelt het panel vast. De opleiding streeft naar zoveel mogelijk authenticiteit in de toetsen door te werken met beroepsproducten. Deze authenticiteit is ook zichtbaar in de toetsing van de skills, die momenteel vooral in de stage plaatsvindt. Het panel vindt dat de opleiding slaagt in de weg naar meer authentiek toetsen. Het panel adviseert de opleiding om deze visie duidelijker door te vertalen in het opleidings specifieke toetsbeleid. Daarmee worden de handvatten en procedures voor de examinatoren concreter.

Het panel heeft aan de hand van de representatieve selectie van toetsen zich een goed beeld kunnen vormen van de toetsing. De toetsing is van goed niveau. Door de inrichting van het ontwerp en beoordelingsproces bereikt de opleiding de vereiste niveaus van validiteit, betrouwbaarheid en transparantie. Het panel is onder de indruk van de wijze waarop de opleiding proactief bezig is met toetskwaliteit. Het panel adviseert de opleiding om binnen de pdca-cyclus van toetsing, meer aandacht te hebben voor de a, act.

De beoordeling van toetsen is over het algemeen goed op orde. Studenten ervaren in sommige gevallen wel wat verschillen tussen examinatoren en hun oordeel. De opleiding gaat meer structureel kalibratiesessies inplannen en dat vindt het panel een goede ontwikkeling. Het panel ziet daarnaast ruimte voor verbetering bij de toetsing van het afstuderen. De inrichting van de procedures zijn helder, maar de uitvoering vooral in het invullen van de beoordelingsformulieren kan beter. Het panel adviseert de opleiding hier scherper op te zijn.

De borgingscommissie voeren hun taken goed uit, zo oordeelt het panel. Het zijn stuk voor stuk scherpe commissies die ook goed samenwerken. De borging van het curriculum, de toetsing en de kwaliteit van het diploma zijn in goede handen. Het panel complimenteert de opleiding hiermee.

Onderbouwing

Visie op toetsing

De opleiding heeft een visie op toetsing geformuleerd en deze bestaat uit drie uitgangspunten. Het eerste uitgangspunt betreft authenticiteit. De opleiding streeft naar authenticiteit in toetsing, door zoveel mogelijk te toetsen aan de hand van beroepsproducten die gemaakt worden in opdracht van de praktijk. De skills worden ook zoveel mogelijk authentiek getoetst. De opleiding toetst de skills in de stage en in het toekomstig nieuwe afstuderen. Voor elke toets moet zijn beschreven op welk niveau de leeruitkomsten getoetst worden. Het panel constateert dat alle leeruitkomsten gedekt worden in het toetsprogramma en het ondersteunt de ambitie van de

opleiding om ook de duiding van niveau specifiek per toets te hebben uitgewerkt per studiejaar 2020-2021.

Het tweede uitgangspunt betreft het 'leren door toetsen'. De opleiding wil toewerken naar een curriculum dat uitgaat van feed up, feedback en feed forward. Studenten kunnen na afloop van elke toetsvorm vragen stellen over de beoordeling. Tot slot wil de opleiding zoveel mogelijk individueel toetsen, om de realisatie van de leeruitkomsten van elke student te kunnen borgen. Waar samenwerking ook in de praktijk de passende manier van werken is, verwerkt de opleiding dat ook in de toetsing.

Het panel vindt dat de opleiding een visie op toetsing heeft die past bij het nieuwe curriculum. Hoewel nog niet alle ambities zijn gerealiseerd, moedigt het panel de opleiding aan om verder te gaan met deze ambities. Het panel adviseert om deze visie op toetsing nog duidelijker terug te laten in het opleidings specifieke toetsbeleid. Dit toetsbeleid is dan de verbinding tussen de visie op toetsing en de uitvoering van toetsen en biedt de docenten concrete handvatten en werkprocedures en bevordert de eenduidigheid. Het panel adviseert de opleiding om het toetsbeleid af te stemmen op het didactisch concept.

Toetsing

Het panel heeft een representatieve selectie van toetsen ingezien met bijbehorende uitwerkingen van studenten en beoordelingen. Het panel complimenteert de opleiding met de structuur van toetsing, waardoor er altijd een koppeling is tussen beoogde leerresultaten, leeruitkomsten en beoordelingscriteria. Alle toetsen worden geconstrueerd aan de hand van een toetsmatrijs. Elke toets komt volgens het vierogenprincipe tot stand. De toetsmatrijs is gekoppeld aan de leeruitkomsten die centraal staan in de toets. De opleiding werkt op deze manier aan de validiteit van toetsen. Het panel constateert dat de toetsen valide zijn.

De opleiding streeft naar een hoge interbeoordelaarsbetrouwbaarheid door voor elke toets een beoordelaarsinstructie op te stellen en beoordelingsmodellen te hanteren. Daarnaast overleggen docenten voorafgaand aan de start van een OWE over de leeruitkomsten en de wijze van beoordelen van de beroepsproducten. Aanvullend zijn in de meeste gevallen twee examinatoren betrokken bij de afname van een mondelinge toets. Wanneer dit door omstandigheden niet mogelijk is, wordt een video of geluidsopname gemaakt van de toets zodat kalibratie van het oordeel altijd mogelijk is. Het panel vindt dat de opleiding zich bewust is van het belang van betrouwbaarheid van toetsing. Het panel oordeelt dat de toetsing betrouwbaar is.

De opleiding hanteert de pdca (Plan Do Check Act) van de toetscyclus om continu te werken aan de kwaliteit van toetsing. Het panel stelt vast dat vooral de afronding van de cyclus, act, nog wat aandacht verdient. Opvolging van de geconstateerde verbeterpunten draagt bij aan de verdere verbetering van toetskwaliteit. Daar kan de opleiding actiever in zijn. Het panel constateert dat vooral het scherp hanteren van de eigen beoordelingsformulieren beter kan en moedigt de opleiding aan om hier bijeenkomsten aan te wijden.

Studenten zijn over het algemeen te spreken over de toetsing. Ze hebben inzicht in wat er van hen wordt verwacht door de aanwezigheid van voorbeeldtoetsen of vooraf gepubliceerde beoordelingscriteria. Zowel in gesprek met het panel als in het ZER stellen de studenten dat er in sommige gevallen verschillen bestaan tussen docenten bij het beoordelen van toetsen. Voor een

deel begrijpen de studenten dat dit komt doordat alle toetsen nieuw zijn (voor het nieuwe curriculum). In andere gevallen constateren studenten dat de verschillen in beoordeling ontstaan door het gebruik van externe examinatoren (zie verderop bij toetsing afstuderen).

Het panel constateert dat de opleiding bewust bezig is met de kwaliteit van toetsing. Zij heeft de processen hiertoe goed ingericht. Het panel stelt vast dat de toetsing voldoet aan de basiskwaliteit. Het panel wil de opleiding aanmoedigen om het kalibreren verder te versterken om tegemoet te komen aan de door studenten ervaren verschillen in beoordeling van toetsen. De opleiding is bekend met deze ervaren verschillen en geeft aan kalibratie meer structureel te gaan inplannen. Het panel vindt dat een goede ontwikkeling.

Deeltijd & duaal

De toetsing van de uitfaserende deeltijdse en duale variant zijn gestoeld op hetzelfde toetsstelsel als de voltijd. Het panel heeft ten behoeve van het oordeel over toetsing voor de uitfaserende deeltijdse en duale variant een representatieve selectie van toetsen ingezien. Het panel constateert dat de inhoud en het niveau vergelijkbaar is met de voltijd. Er is duidelijk consistentie tussen de drie varianten in de oude stijl. Het panel oordeelt dat ook de toetsing van de deeltijd en duale variant voldoen aan de basiskwaliteit van validiteit, betrouwbaarheid en transparantie.

Toetsing afstuderen

De opleiding wordt, voor alle varianten, afgesloten met het afstudeersemester. Het semester bestaat uit drie toetsen: het rapport (60%), proces (20%) en het mondelinge examen (20%). De AOD wordt beoordeeld door een eerste, onafhankelijke, examinator en een tweede examinator die tevens de rol van docentbegeleider vervult tijdens het afstudeersemester. De bedrijfscoach levert input voor de beoordeling van het proces en, indien hij/zij aanwezig kan zijn, het mondelinge examen. De beoordeling komt tot stand door het invullen van een uitgebreid excelformulier, waarin alle criteria en randvoorwaarden zijn verwerkt. Elk hoofdcriterium, bestaande uit meerdere criteria, moet minimaal een drie scoren (voldoende) en elke randvoorwaarde moet zijn behaald. Beide examinatoren vullen onafhankelijk van elkaar het formulier van de AOD in en komen daarna samen tot één oordeel. Alle AOD-examinatoren zijn BKE of Cito-gecertificeerd. Daarnaast moeten ze per jaar verplicht één van de vier kalibreersessies bijwonen.

Het panel vindt de beoordelingsformulieren behoorlijk gedetailleerd. Het panel constateert dat niet alle beoordelingsformulieren conform de invulinstructie worden ingevuld. De toelichting die bij elke score wordt gevraagd is soms afwezig, waardoor de navolgbaarheid van het oordeel daalt. Studenten ervaren soms verschillen tussen het oordeel van een externe examinator en een interne examinator. Het panel verneemt dat vanwege de drukke bezetting van het eigen docententeam tijdens de onderwijsontwikkeling, de opleiding in het afgelopen studiejaar, 2018-2019, meer externe examinatoren heeft ingezet dan de bedoeling is. Deze externe examinatoren zijn geselecteerd op basis van kennis van de praktijk, moeten verplicht een training onderzoeksvaardigheden volgen en zijn aangewezen door de examencommissie. In het afgelopen studiejaar waren in een enkel geval beide examinatoren van het afstuderen extern en de opleiding erkent dat de scherpte op het beoordelingsproces bij de externen soms lager is dan die van de eigen examinatoren. Het panel adviseert de opleiding om het aantal externe

examinatoren te beperken en een externe examiner altijd te combineren met een interne examiner.

Borging

De opleiding kent meerdere borgingscommissies, waaronder de examencommissie, toetscommissie, opleidingscommissie (zie standaard 2), kwaliteitszorgfunctionaris en een curriculumcommissie (zie standaard 2). De examencommissie is verantwoordelijk voor de kwaliteit van het diploma en de bijbehorende toetsing. De examencommissie heeft de taken betreffende de kwaliteit van toetsing gemandateerd aan de toetscommissie.

Toetscommissie

Periodiek stelt de toetscommissie toetsen vast aan de hand van een beoordelingsformulier. Dit formulier is opgesteld door de examencommissie en kent vijf criteria: compleetheid en transparantie, algehele verzorging, betrouwbaarheid, bruikbaarheid en validiteit. Elk criterium kent diverse subcriteria. De vaststelling van toetsen gebeurt aan de hand van het vaststellingsplan. De uitgangspunten hierbij zijn dat alle toetsen minimaal eenmaal per twee jaar worden vastgesteld. Ten tweede worden schriftelijke toetsen vastgesteld voor afname en beroepsproducten bij (her)ontwikkeling. Tot slot worden toetsen die door studenten als moeilijk worden ervaren, toetsen geconstrueerd door nieuwe constructeurs of toetsen die om andere redenen om meer aandacht vragen vaker vastgesteld. De toetscommissie rapporteert haar bevindingen elk semester aan de examencommissie. Het panel is onder de indruk van deze wijze van borging van toetskwaliteit.

Examencommissie

De examencommissie is verantwoordelijk voor alle opleidingen van het instituut IB&C en elke opleiding heeft een eigen lid. De examencommissie onderneemt diverse activiteiten om de kwaliteit van het diploma te borgen. Ze wijst examinatoren aan en hanteert voor de examinatoren van het afstuderen strengere eisen dan voor examinatoren van andere toetsen. Sinds 2017-2018 is het bijwonen van kalibreersessies van de AOD verplicht en sinds 2019 zijn er ook kalibreersessies voor de stage. De examencommissie onderschrijft het belang van externe examinatoren, omdat zij belangrijk zijn voor de validering van het afstuderen. Daarnaast leest het externe lid van de examencommissie vier eindwerken van elke opleiding. Op basis van de constatering van het externe lid, gaat de examencommissie het gesprek aan met de opleiding. Ook de BVC leest AOD's en ook de mening van deze commissie neemt de examencommissie mee.

Het panel vindt dat de examencommissie goed in positie zit en haar taken adequaat uitvoert. Volgens het panel mag de opleiding zich verheugen in de scherpere van zowel de examen- als toetscommissie en adviseert het de opleiding goed te blijven luisteren naar deze commissies.

Standaard 4 Gerealiseerde leerresultaten

De opleiding toont aan dat de beoogde leerresultaten zijn gerealiseerd.

Conclusie

De opleiding ontvangt voor deze standaard voor de varianten voltijd, deeltijd en duaal het oordeel **voldoet**.

De opleiding hanteert voor het afstuderen nog het oude beroepsprofiel. De bedoeling is dat per studiejaar 2020-2021 het volledige curriculum, ook het afstuderen, conform het nieuwe landelijke profiel is ingericht. Binnen het afstuderen toont de student aan zes competenties te beheersen op het hoogst gevraagde niveau. Het panel stelt vast dat de eindwerken voldoen aan het vereiste niveau. Wel constateert het panel dat er weinig hoogvliegers lijken te zijn. De meeste eindwerken bevatten kwalitatief onderzoek, waar het panel op basis van het oude curriculum en de aandacht voor kwantitatief onderzoek hierin, juist meer kwantitatieve onderzoeken verwacht. Momenteel studeren de studenten af op een strategisch marketingplan. De opleiding vindt dat te beperkt en niet meer passend bij de breedte van het beroep. In het nieuwe afstuderen, waar het panel een eerste schets van heeft gezien, komt dan ook meer ruimte voor andersoortige onderwerpen. Het panel is hier enthousiast over.

Het panel heeft gesproken met het werkveld en alumni en constateert dat de opleiding relevante en startbekwame beroepsprofessionals aflevert aan de praktijk. Ze komen veelal terecht in het commerciële werkveld en houden ook contact met de opleiding. Er is momenteel nog geen actieve alumnivereniging en het panel moedigt de opleiding aan een alumnibeleid te formuleren. Daarmee zal het contact met de alumni verder verbeteren.

Onderbouwing

Kwaliteit van de eindwerken

Tijdens het afstudeersemester werkt de student aan een onderzoek- en adviesrapport voor een opdrachtgever met een commercieel vraagstuk. In de meeste gevallen betreft dit een strategisch marketingplan. Er staan zes competenties centraal, afkomstig uit het oude beroepsprofiel: 2. Marktonderzoek, 3. Bedrijfs- & omgevingsanalyse, 4. Marketing: ontwikkeling van beleid, 5. Marketing: uitvoeren en evalueren van beleid, 10 Interpersoonlijke vaardigheden en 11. Intrapersoonlijke vaardigheden. Voor de eerste vier competenties is landelijk vastgelegd dat dit de kerncompetenties voor de opleiding zijn die op niveau 3 moeten worden afgetoetst. De overige competenties (nog vijf) zijn elders in het curriculum afgetoetst. Een student mag deelnemen aan de laatste toets van het afstudeersemester, het mondelinge examen, wanneer zowel het eindrapport als het proces als voldoende zijn beoordeeld. Het afstuderen omvat in totaal 30 EC. De opzet van het afstuderen zit volgens het panel goed in elkaar en is passend bij het voormalige opleidingsprofiel. De opleiding vindt zelf dat de opzet niet meer passend, omdat het AOD bijna altijd over strategische marketingplannen gaat en het werkveld van CE is breder dan dat. Het panel onderschrijft dit en vindt het positief om te horen dat ook de opleiding toe is aan een nieuw afstudeerprogramma passend bij het nieuwe curriculum. Het panel heeft

kennisgenomen van de eerste schetsen van het nieuwe afstuderen en is hier enthousiast over. Het panel moedigt de opleiding aan hiermee verder te gaan.

De afstudeerhandleiding beschrijft duidelijk het volledige afstudeersemerster inclusief de voorbereiding erop, zo oordeelt het panel. De student is zelf verantwoordelijk voor het vinden van een geschikte afstudeeropdracht. De student schrijft aan de hand van de gevonden opdracht een afstudeervoorstel en dit moet worden goedgekeurd door de praktijkcoördinator AOD. Na goedkeuring start de pre-AOD-fase en tijdens deze periode van tien tot twaalf weken begeleidt een pre-AOD-docent de student. Tijdens de pre-AOD-fase stelt de student het plan van aanpak op en ook dit onderdeel moet worden behaald. Daarna mag de student starten met het afstudeersemerster. Het proces is scherp vormgegeven, zo stelt het panel vast. Studenten zijn te spreken over de begeleiding in de pre-AOD-fase, al vinden ze dat de afstudeerhandleiding duidelijker kan. Daarnaast lijkt het afstudeersemerster op het project waar studenten, in groepsverband, aan werken tijdens het F-cluster (derde leerjaar). De kennis en vaardigheden uit dit project gebruiken studenten in het afstuderen. In sommige gevallen gebruiken studenten ook een deel van het format van dat project. Studenten zeggen zelf dat ze goed voorbereid zijn op het afstudeersemerster. Het panel adviseert de opleiding de successen van het oude afstuderen te gebruiken bij het ontwerp van het nieuwe afstuderen.

Het panel heeft een selectie van vijftien AfstudeerOpDrachten (AOD) bestudeerd met de bijbehorende beoordelingsformulieren van de cohorten afgestudeerden uit 2017-2018 en 2018-2019. De verdeling van de eindwerken naar variant past bij de studentaantallen per variant. Het panel heeft elf eindwerken van de voltijdse variant bestudeerd, twee van de duale variant en twee van de deeltijdse variant. De eindwerken tonen volgens het panel aan dat de leerresultaten worden gerealiseerd. Het panel heeft een paar hele goede eindwerken bekeken, maar vond over het algemeen het niveau meer rond de zes liggen. Het valt het panel op dat de eindwerken veelal kwalitatief (markt)onderzoek bevatten, terwijl er gedurende de opleiding ook ruim aandacht is voor kwantitatief onderzoek. De opzet en beoordeling van het afstuderen is, zoals hierboven benoemd, helder maar wel sterk gestandaardiseerd. Het panel adviseert de opleiding om bij de ontwikkeling van het nieuwe afstuderen meer ruimte te geven aan de afstudeerproducten en de beoordeling minder gedetailleerd te maken. Het panel vond dat niet alle beoordelingsformulieren even consciëntieus waren ingevuld (zie standaard 3).

Functioneren van afgestudeerden in de praktijk

Het panel heeft gesproken met enthousiaste en kwalitatief goede alumni. Afgestudeerde CE-studenten komen goed op hun plek, zo constateert het panel. Ook uit de HBO-monitor uit 2019 blijkt dat alumni positief zijn over de aansluiting van de opleiding op de functie en het functieniveau van hun eerste baan. De alumni bieden vaak zelf weer project-, stage- of afstudeeropdrachten aan. Momenteel heeft de opleiding geen actieve alumnivereniging en dat is een gemiste kans, zo stelt het panel vast. Een alumnivereniging zal de opleiding zicht bieden op het succes van de alumni en dat kan dan verder gaan dan de eerste baan. Daarnaast biedt de opleiding met een dergelijke vereniging ook een mooi netwerk aan alumni en de docenten. Het werkveld is over het algemeen tevreden over de afgestudeerden. Dit werd het best verwoord door een docent die naar aanleiding van de meest recente diplomering alle bedrijfscoaches bedankte voor hun bijdrage aan het afstudeertraject. Een van de bedrijfscoaches zei vervolgens "doe mij er nog maar zo een" en dat beschouwt het panel als een passend compliment voor de opleiding.

Eindoordeel over de opleiding

Oordelen op de standaarden

Het visitatiepanel komt tot de volgende oordelen op de standaarden:

Standaard	Oordeel		
	Voltijd	Deeltijd oude stijl (uitfaserend)	Duaal oude stijl (uitfaserend)
<i>Standaard 1 Beoogde leerresultaten</i>	Voldoet	Nvt	Nvt
<i>Standaard 2 Onderwijsleeromgeving</i>	Voldoet	Nvt	Nvt
<i>Standaard 3 Toetsing</i>	Voldoet	Voldoet	Voldoet
<i>Standaard 4 Gerealiseerde leerresultaten</i>	Voldoet	Voldoet	Voldoet

Het panel heeft kennisgemaakt met een opleiding die met veel energie werkt aan een nieuw curriculum. De opleiding hanteert een eigen profiel met drie aandachtsgebieden en toont met haar eigen profiel aan dat zij het nieuwe landelijke opleidingsprofiel goed vertegenwoordigt. Het curriculum kent een heldere structuur waarin meer dan voorheen aandacht is voor praktijkgerichtheid, internationalisering en skills. Hoewel de opleiding zoekende is naar een passende invulling van de skills, wil het panel de opleiding vooral aanmoedigen lef te tonen en eigen keuzes te maken. De toetsing is goed op orde en de diverse borgingscommissies vervullen hun taak adequaat en proactief. De afgestudeerden tonen aan over de vereiste kwalificaties te beschikken en ze zijn van waarde voor de praktijk.

Het panel beoordeelt kwaliteit van de bestaande hbo-bacheloropleiding Commerciële Economie van de HAN als **positief**.

Aanbevelingen

Het panel geeft de opleiding de volgende aanbevelingen mee:

Standaard 1

- Toon meer aandacht voor de breedte van internationalisering. Dit betreft met name de interculturele kant van samenwerken.

Standaard 2

- Durf keuzes te maken als het gaat om de verwerking van de skills in het curriculum. Zorg dat deze keuzes passen bij de drie verschillende aandachtsgebieden.

Standaard 3

- Verken de mogelijkheden om de visie op toetsing te vertalen naar het toetsbeleid, met hierin concrete handvatten en werkprocedures ten behoeve van de eenduidigheid voor examinatoren passend bij de didactische visie.
- Wees alerter op het volledig invullen van de beoordelingsformulieren van de afstudeertoetsen.
- De inzet van externe examinatoren dient altijd in combinatie met een interne examinator te gebeuren ten behoeve van de eenduidigheid in te volgen procedures.

Standaard 4

- Verken de mogelijkheden naar een meer flexibele inrichting van het afstuderen aan de hand van beroepsproducten.

Bijlagen

Bijlage 1 Bezoekprogramma

Tijdstip	Activiteit	Doel/thema	Aanwezigen
8.15 - 8.30	Aankomst panel en secretarissen	Indeling dag toelichten, koffie	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Directie IB&C ▪ Opleidingsmanagement
8.30 - 8.45	Drie pitches (in battle-vorm)	Toelichting op opleiding	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Docent en studenten (1^e en 2^e jaars) Lid Beroepenveldcommissie:
08.45 - 10.15	Lezen		
10.15 - 11.00	Gesprek met studenten	Thema: onderwijsleeromgeving en toetsing	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Studenten uit alle jaren (8)
11:00 - 11:15	Pauze		
11.15 - 12.00	Gesprek met docenten	Thema: onderwijsleeromgeving en toetsing	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Docenten (7)
12:00 - 13.00	Tussenevaluatie + lunch		
13.00 - 13.45	Gesprek met werkveld & alumni	Thema: beoogd eindresultaat en gerealiseerd eindresultaat	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Alumni (3) ▪ Voorzitter Beroepenveldcommissie ▪ Leden Beroepenveldcommissie (2)
13.45 - 14.30	Gesprek met associate lector/OPC/Excie/TC/CC/kwaliteitszorgcoördinator	Thema: borging	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Associate lector ▪ Voorzitter Toetscommissie ▪ Voorzitter Curriculumcommissie ▪ Voorzitter Examencommissie ▪ Kwaliteitszorgcoördinator ▪ Voorzitter Opleidingscommissie ▪ Afstudeercoördinator
14.30 - 14.45	Pauze		
14.45 - 15.30	Gesprek met management		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Directie IB&C ▪ Opleidingsmanager VT ▪ Opleidingsmanager DT/Du
15.30 - 16.15	Overleg over beoordeling		
16.15 - 16.30	Terugkoppeling		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Management + wie wil en kan?
16.30 - 17.15	Ontwikkelgesprek	Toetsing van onze ideeën over de skills en de vraag hoe die te beoordelen	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Alle aanwezigen

Bijlage 2 Bestudeerde documenten

ZER (Zelfevaluatie-rapport Commerciële Economie HAN 26 september 2019)
Landelijk opleidingsprofiel CE 2018-2022
Landelijk beroeps- en Competentieprofiel CE 2013-2016
OS-OER - Opleidingsstatuut en Onderwijs en Examinering-regeling

- Deel 1: Studiegids HAN Commerciële Economie 2019-2020
- Deel 2: OER HAN Commerciële Economie 2019-2020
- Deel 2a: OER H9 OWE – beschrijvingen HAN Commerciële Economie 2019-2020
- Deel 3: Reglement Examencommissies HAN FEM 2019-2020
- Deel 4: Tentamenreglement Faculteit Economie en Management 2018-2019
- Deel 5: Reglement OPC HAN Commerciële Economie 2019-2020

Programma-overzicht propedeuse HAN-CE 2019-2020
Programma-overzicht hoofdfase HAN-CE 2019-2020
Programma-overzicht hoofdfase HAN-CE 2018-2019 en eerder
Representatieve selectie van onderwijsmateriaal en literatuur van oude en nieuwe curriculum
Overzicht aantallen studenten
Lijst van medewerkers HAN-CE en aanvulling overzicht CE-medewerkers
Gegevens gespreksdeelnemers visitatie CE
Toetsprogramma HAN-CE 2019-2020
Representatieve selectie van toetsen en beoordelingen van oude en nieuwe curriculum
Verslagen van examencommissie en opleidingscommissie
Afstudeerhandleiding 2018-2019
Afstudeerhandleiding 2018-2019
Beoordelingsformulier afstudeeropdracht HAN-CE 2018-2019
Beoordelingsformulier afstudeeropdracht HAN-CE 2017-2018
Overzicht afgestudeerden HAN CE 2017 – 2019
Reflectie op aanbevelingen uit vorige visitatie
Vijftien geselecteerde afstudeeropdrachten uit overzichtslijst, waarvan elf van de voltijdse variant en twee van de duale variant en twee van de deeltijdse variant.